

نقدی بر دستور زبان ایتالیایی: ساخت واژه

پیوند میهن‌دوست^۱

کارشناس ارشد و پژوهشگر حوزه آموزش زبان خارجی دانشگاه آزاد اسلامی، واحد تهران مرکز،

تهران، ایران

(تاریخ دریافت: ۰۵ بهمن ماه ۱۳۹۸؛ تاریخ پذیرش: ۱۶ اردیبهشت ۱۳۹۹)

هدف از این یادداشت بررسی انتقادی کتاب دستور زبان ایتالیایی: ساخت واژه تألیف آتونیو شرکاء است که با هدف آموزش صرف دستور زبان ایتالیایی به دانشجویان سال دوم دوره کارشناسی رشته زبان ایتالیایی تهیه و تدوین شده است. با توجه به معیارهای پیشنهادی نقد شورای بررسی متون و کتب علوم انسانی، نقاط قوت و ضعف شکلی و محتوایی اثر بررسی و سپس پیشنهادهایی برای اثربخشی بهتر کتاب ارائه گردید.

واژه‌های کلیدی: زبان ایتالیایی، دستور زبان، ساخت واژه، صرف دستوری، نقد

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی

^۱ E-mail: mihandoust2001@yahoo.com

مقدمه

زبان ایتالیایی یکی از اعضاء خانواده بزرگ زبان‌های هندواروپایی است و با اینکه از جهاتی با زبان فارسی وجوه مشترک ساختاری دارد، درعین حال از برخی جنبه‌های دیگر از آن فاصله می‌گیرد. بدون شک در هر زبانی برای بیان و مکتوب کردن افکار و مقاصد باید قواعدی را به کار گرفت تا درست سخن گفتن و درست نوشتن اتفاق بیافتد (محمودیان، ۱۳۶۸).

این زبان به ۹ بخش دستوری که به آن **(parti del discorso)** گفته می‌شود تقسیم می‌گردد که عبارت‌اند از اسم، فعل، حرف تعریف، صفت، قید، ضمیر، حرف اضافه، حرف ربط و علائم (خاکپور، ۱۳۸۱). اگرچه دستور زبان چندان محبوبيتی میان زبان‌آموزان ندارد و به‌خودی‌خود جاذبه‌ای ایجاد نمی‌کند، جزء مبانی اولیه هر زبان و اساس یادگیری یک زبان جدید است که با استفاده از شکل‌ها و تصاویر می‌توان جذابیت خاصی به آن بخشید و انگیزه‌های مضاعفی در خواننده برای مطالعه مستمر ایجاد نمود.

نکته دیگر ارائه چارچوب‌هایی از سوی سازمان‌های بین‌المللی نظیر اتحادیه اروپا در مورد آموزش زبان‌های خارجی، سطوح این آموزش، و معیارهای تهیه و تدوین مواد درسی است که تقریباً دو دهه از آن می‌گذرد. متأسفانه در اکثر کتاب‌های تألیفی آموزش زبان توسط نویسندگان ایرانی پابندی به چنین معیارهایی مشاهده نمی‌شود (پهلوان نژاد، رسول پور، ۱۳۹۷).

دستور زبان ایتالیایی: ساخت واژه چاپ دانشگاه آزاد اسلامی واحد تهران شمال (۱۳۹۰) دومین اثر تألیفی آنتونیا شرکاء پس از کتاب دستور زبان ایتالیایی چاپ انتشارات فرهنگ معاصر (۱۳۸۹) است که در کنار آموزش صرف دستور زبان ایتالیایی فرصتی را برای مقابله آن با ساختارهای دستور زبان فارسی فراهم آورده است. کتاب فوق‌علی‌رغم محتوای قوی که دارد به‌واسطه نداشتن تصاویر ممکن است خشک و بی‌روح به نظر برسد ضمن اینکه این اثر تألیفی نیز مطابق چارچوب مرجع مشترک اروپایی در خصوص دانش زبانی تهیه و تنظیم نشده است. در ادامه ضمن معرفی این اثر به نقد و بررسی شکلی و محتوایی آن به شرح زیر پرداخته می‌شود.

بررسی شکلی اثر

کتاب دستور زبان ایتالیایی: ساخت واژه به قلم آنتونیا شرکاء را انتشارات دانشگاه آزاد اسلامی واحد تهران شمال در سال ۱۳۹۰ در قطع وزیری با شمارگان ۲۰۰۰ نسخه در ۳۵۸ صفحه منتشر کرده است. این کتاب که در سطح ملی تألیف شده برای دانشجویان سال دوم دوره کارشناسی زبان ایتالیایی ویژه واحد درسی دستور زبان ۳ تهیه و تدوین شده است.

اثر حاضر کتابی آموزشی در زمینه صرف یا تجزیه دستوری است که در آن نویسنده به بررسی ویژگی‌های یک واژه فارغ از نقش آن در جمله می‌پردازد. تشخیص هویت هر یک از ۹ صورت کلی واژه از قبیل اسم، صفت، قید و غیره نه‌تنها به زبان‌آموز در درک مطلب کمک می‌کند، بلکه می‌تواند از بسیاری از اشتباهات معنایی جلوگیری نماید. این اثر که در ۱۰ گفتار تهیه و تنظیم شده علاوه بر معرفی مفهوم ساخت واژه یا تجزیه دستوری در گفتار نخست به ترتیب از گفتار دوم به بعد به مباحثی مانند حرف تعریف، اسم، صفت، ضمیر و غیره می‌پردازد. نویسنده، در مقدمه این کتاب به اهمیت، ضرورت، جایگاه و هدف اصلی صرف دستوری زبان ایتالیایی در کنار مقابله آن با ساختارهای دستور زبان فارسی اشاره می‌کند ضمن اینکه از گفتار دوم به بعد به معرفی، کاربرد و موارد استفاده هر یک از ۹ بخش دستوری به تفصیل می‌پردازد. لازم به ذکر است که در پایان هر گفتار چکیده‌ای از آنچه در هر فصل به آن پرداخته شده آمده تا زبان‌آموز امکان

مرور سریع مباحث عنوان‌شده را داشته باشد. همچنین نویسنده در پایان هر مبحث درسی فعالیت‌هایی را جهت تمرین و ممارست زبان‌آموزان و دانشجویان تهیه و تدوین نموده است.

فهرست مطالب در این کتاب به شکل تفصیلی آمده لیکن نویسنده با انتخاب اندازه قلم یا با قوتی متفاوت و یا حتی با شماره‌گذاری می‌توانست عناوین اصلی را از عناوین فرعی متمایز سازد. همچنین فهرست علائم اختصاری و نمایه موضوعی در این اثر دیده نمی‌شود.

علی‌رغم اینکه کتاب حاضر محصول انتشارات دانشگاه آزاد اسلامی واحد تهران شمال است، امکان دسترسی راحت برای متقاضیان این کتاب فراهم نیست و کتاب در هیچ فروشگاه کتابی یافت نمی‌شود. تنها راه موجود برای تهیه کتاب تماس با ناشر است که باعث شده اثر به خوبی دیده و معرفی نشود و فقط در دسترس دانشجویان دانشگاه آزاد واحد تهران شمال قرار گیرد در صورتی که کتاب می‌تواند برای کلیه علاقه‌مندان به زبان ایتالیایی مفید باشد. البته قیمت اثر با توجه به تعداد صفحات، کیفیت چاپ و نوع کاغذ مناسب است.

طرح روی جلد بسیار ساده و ابتدایی است و تنها نشان‌واره دانشگاه آزاد اسلامی روی جلد دیده می‌شود. انتظار می‌رود در چاپ‌های آتی، طرحی متناسب با عنوان درس و رشته مربوطه در نظر گرفته شود تا اثر از جلوه و جذابیت ظاهری بیشتری بهره‌مند شود.

صحافی این اثر مناسب اما صفحه‌آرایی آن بسیار ساده و یکنواخت است و در جاهایی باید اصلاحاتی صورت گیرد. این در حالی است که فاصله سطرها، اندازه و نوع قلم مناسب و نویسنده با ارائه جدول‌هایی به‌خوبی مباحث را دسته‌بندی کرده است.

بررسی محتوای اثر

در این کتاب، نخستین مؤلفه از ۹ صورت کلی واژه عبارت است از حرف تعریف (**l'articolo**) که نویسنده به معرفی انواع حرف تعریف و کاربرد و موارد استفاده آن به تفصیل پرداخته است. از شاخص‌های این کتاب تفکیک زیرمجموعه‌ها از یکدیگر و اختصاص دادن تمرین‌هایی برای هر زیرمجموعه به شکل مجزاست که در تمام فصل‌های کتاب رعایت شده است. به‌عنوان مثال، تمرین‌های مربوط به بحث حرف تعریف: حرف تعریف معین، نامعین، و بخش نما هر کدام به شکل مستقل در پایان بحث موردنظر آمده است. نکته‌ای که در صورت تمرین‌های این فصل و همچنین سایر فصل‌های کتاب باید به آن اشاره کرد بحث رعایت علائم نقطه‌گذاری است که نیاز به اصلاح و یکسان‌سازی دارد. مصداق این گفته را می‌توان در صفحات ۱۲، ۱۳، و ۱۴ کتاب مشاهده نمود. همچنین توجه به بحث زیبایی‌شناختی اثر می‌تواند به جذابیت بصری کتاب بیفزاید. به‌عنوان نمونه در تمرین یک صفحه ۱۲ و ۱۷، چیدمان کلمات و نقطه‌چین‌ها می‌تواند تراز باشد تا شکل تمرین چشم‌نوازتر شود. این نکته نیز در جای‌جای فصل‌های کتاب دیده می‌شود.

دومین مؤلفه از ۹ صورت کلی واژه به اسم (**il nome**) اختصاص داده شده است که نویسنده در تجزیه اسم به چهار مقوله نوع، جنس، تعداد، و شکل می‌پردازد. این تقسیم‌بندی در جدولی در صفحه ۳۱ کتاب آمده است. نویسنده از صفحه ۳۲ تا ۳۵ کتاب به تفصیل به مقوله نوع اسم که می‌تواند ذات یا معنی، خاص یا عام، و فرد یا جمع باشد پرداخته و به تفاوت میان اسامی فرد و جمع و مفرد و جمع با ارائه مثال‌هایی اشاره کرده است. همچنین به بحث جنسیت، تعداد، و شکل اسامی با توضیحاتی مبسوط و مثال‌هایی روشن پرداخته شده است. نویسنده در صفحه ۵۴ کتاب

به نکته‌ای بسیار ظریف اشاره کرده و آن توجه خوانندگان به اسامی تغییر یافته کاذب است که با مثال‌های خوبی به این مهم پرداخته است.

در این اثر، صفت (**l'aggettivo**) سومین مقوله از ۹ صورت کلی واژه است که در گفتار چهارم آمده و یکی از پر نکته‌ترین بخش‌های دستوری زبان ایتالیایی است. در این گفتار نویسنده ضمن ارائه تعریف صفت و تقابل آن با زبان فارسی در صفحه ۶۷ و ۶۸ کتاب در جدولی به تفصیل به سه مقوله نوع، حالت، و ساختار که باید در صرف صفت به آن توجه داشت پرداخته است. در این فصل همچنین به مقوله جایگاه صفت در جمله اشاره شده و در جدولی که در صفحه ۷۲ آمده علاوه بر جای صفت که می‌تواند بعد از اسم یا قبل از اسم باشد به تفاوتی که در بار معنایی آن ایجاد می‌کند اشاره شده است. در همین گفتار، در جدول صفحه ۱۱۲ و ۱۱۳ نویسنده به بحث انواع صفات نیز به تفصیل پرداخته است که البته بهتر بود جدول مورد نظر در یک صفحه قرار می‌گرفت. از ویژگی‌های این کتاب ارائه جدول‌هایی برای تسهیل فرایند یادگیری است که لازم است در چاپ‌های آتی با دقت بیشتر در صفحه‌آرایی تا حد امکان از تکه شدن جدول‌ها جلوگیری شود. مصداق این گفته را می‌توان در صفحه ۱۲۹ و ۱۳۰ کتاب نیز مشاهده نمود.

در گفتار پنجم نویسنده به مقوله ضمیر (**il pronome**) می‌پردازد که می‌تواند جایگزین اسم، فعل، صفت، ضمیری دیگر، و حتی یک جمله کامل شود. در صفحه ۱۵۷ و ۱۵۸ کتاب ضمائر به دو دسته کلی «ضمائر شخصی» و «معین» تقسیم شده‌اند که در جدولی به تفصیل به زیرمجموعه‌های هر کدام از این دو دسته پرداخته شده است. در این فصل نکته‌ای که نویسنده توجه خوانندگان را به آن جلب کرده بحث ضمائر معین است که معادل صفتی دارند که با توضیحاتی مبسوط و ارائه مثال‌هایی روشن به این مهم پرداخته است.

فصل ششم به مقوله قید (**l'avverbio**) پنجمین مؤلفه از ۹ صورت کلی واژه اختصاص داده شده است که عنوان آن به جای اینکه همانند سایر فصل‌ها در صفحه‌ای جداگانه بیاید در پایین صفحه ۱۸۹ آمده است. نویسنده در صفحه ۱۹۰ با ارائه متنی به زبان ایتالیایی و معادل فارسی آن به نمونه‌هایی از انواع قید با حروف ایتالیکی اشاره کرده است. در این گفتار قید از سه نقطه نظر مورد بررسی قرار گرفته که به ترتیب عبارت‌اند از ساختار، نوع، و درجه که از صفحه ۱۹۱ تا ۲۱۲ به تفصیل به آنها پرداخته شده است.

فعل (**il verbo**) ششمین مقوله از ۹ صورت کلی واژه است که نویسنده در گفتار هفتم به آن پرداخته است. همان‌طور که در صفحه ۲۱۷ کتاب آمده فعل مهم‌ترین جزء جمله است که حتی به تنهایی می‌تواند مفهومی را منتقل کند در حالی که سایر اجزای جمله چنین قابلیتی ندارند. چنین ادعایی با ارائه مثالی در صفحه ۲۱۶ و ۲۱۷ کتاب به خوبی ملموس است. در این کتاب با ارائه جدول‌هایی به تفصیل به ویژگی‌هایی که در خدمت صرف فعل است اشاره شده که عبارت‌اند از شخص، تعداد، زمان، و وجه. نکته دیگر صرف شماری از پرکاربردترین افعال بی‌قاعده در زمان‌ها و وجوه مختلف است که با معرفی فعل کمکی مورد نظر (**avere**) و (**essere**) در جدول‌هایی در صفحه ۲۹۳ و ۲۹۴ کتاب آمده است. نویسنده از صفحه ۲۹۵ تا ۳۰۳ کتاب را به فهرستی از دیگر افعال بی‌قاعده نیز اختصاص داده است.

فصل هشتم به میحث حرف اضافه (**la preposizione**) اختصاص دارد. نویسنده در صفحه ۳۰۶ کتاب با ارائه متنی ایتالیایی و معادل فارسی آن به تنوع و حضور پررنگ حروف اضافه در زبان ایتالیایی می‌پردازد که دلایل آن در صفحه ۳۰۷ کتاب آمده است. آنچه نویسنده در مورد حرف اضافه به آن اشاره کرده جای آن در

نقاط مختلف جمله است. همچنین نویسنده در صفحه ۳۰۸ و ۳۰۹ به معرفی انواع حروف اضافه پرداخته و در صفحه ۳۱۰ به مبحث عبارت‌های حرف‌اضافه‌ای (**le locuzioni prepositive**) نیز اشاره کرده است. در این گفتار نکته مهم اشاره هوشمندانه نویسنده به تفاوت میان برخی از حروف اضافه مشترک با عبارت حرف‌اضافه‌ای است. همچنین در صفحه ۳۱۲ و ۳۱۳ کتاب در بحث کاربرد حروف اضافه خاص به نکته‌ای ظریف برای تشخیص ترکیب‌های اضافی از ترکیب‌های وصفی اشاره شده تا زبان‌آموز در برگردان ترکیب‌های وصفی از زبان فارسی به ایتالیایی دچار اشتباه نشود. نویسنده از صفحه ۳۳۱ تا ۳۳۳ کتاب را به بحث کاربرد حروف اضافه مشترک نیز اختصاص داده است.

در گفتار نهم نویسنده به مقوله حرف ربط (**la congiunzione**) جزء تغییرناپذیر سخن می‌پردازد که بین دو یا چند واژه، یا دو یا چند جمله پیوند ایجاد می‌کند. نویسنده از صفحه ۳۳۷ تا ۳۴۸ کتاب را به معرفی انواع حروف ربط به لحاظ ساختار: ساده، مرکب و عبارت ربطی و نیز نقش آنها به تفصیل پرداخته است.

در این کتاب آخرین مؤلفه از ۹ صورت کلی واژه عبارت است از صوت (**l'interiezione**) واژگانی تغییرناپذیر که برای بیان احساس به کار می‌روند. نویسنده از صفحه ۳۵۳ تا ۳۵۵ کتاب را به بررسی صوت از سه منظر لفظی، نوع، و معنا اختصاص داده است. در پایان لازم به ذکر است که کتاب به لحاظ غلط‌های املائی نیاز به بازنگری جدی دارد. خوشبختانه نویسنده اقدام به تهیه غلط‌نامه نموده و به مهم‌ترین اشتباهات چاپی پرداخته است، اما توصیه می‌شود در چاپ‌های آتی اصلاحات لازم که تعدادشان هم کم نیست لحاظ شود تا خوانندگان از کتاب بهره بیشتری ببرند. نمونه‌هایی از این اشتباهات عبارت‌اند از:

- ✓ صفحه ۱۳۲، خط ۱۸: **un pensiero** به جای **una pensiero**
- ✓ صفحه ۱۷۳، خط ۲۰: **quel** به جای **quel'**
- ✓ صفحه ۱۸۰، خط ۱۴: **oggettivo** به جای **soggettivo**
- ✓ صفحه ۲۵۶، خط ۱۶: **mettersi a** به جای **mettere a**
- ✓ صفحه ۳۵۶، خط ۱۳: **esclamativa** به جای **esclamentiva**

پیشنهادها

- در اینجا پیشنهادهایی برای رفع نواقص احتمالی کتاب در ویرایش‌های آتی به شرح زیر تقدیم می‌شود:
- ✓ استفاده از شکل‌ها و تصاویر جناب و مناسب برای ایجاد انگیزه مضاعف در خواننده و تسهیل فرایند یادگیری.
- ✓ رفع اشتباهات چاپی که برخی از مهم‌ترین آنها در غلط‌نامه آمده،
- ✓ رفع نواقص صفحه‌بندی،
- ✓ رعایت قواعد نقطه‌گذاری،
- ✓ ارائه فهرست علائم اختصاری و نمایه موضوعی
- ✓ ارائه پاسخ تمرین‌ها

منابع

- پهلوان نژاد، م. ، رسول پور، ح. (۱۳۹۷). بررسی پدیده دستورنویسی برای زبان‌های خارجی در ایران، تهران: نقدنامه زبان‌های خارجی، دوره ۱، شماره ۱.
- خاکپور، ف. (۱۳۸۱). نگاهی نو به دنیای دیگر، دستور زبان ایتالیایی، تهران: هنر و تربیت.
- شرکاء، آ. (۱۳۹۰). دستور زبان ایتالیایی: ساخت واژه، تهران: دانشگاه آزاد اسلامی، واحد تهران شمال.
- محمودیان، ا. (۱۳۶۸). دستور تطبیقی ایتالیایی - فارسی، تهران: دانشگاه شهید بهشتی.

A Review on Grammatical Analysis of Italian Language

Payvand Mihandoust¹

M.A Holder and Researcher in Foreign Language Teaching Islamic Azad University, Tehran Branch, Tehran, Iran

(Received:25 January 2020; Accepted: 05 May 2020)

The purpose of this article is to review the Italian grammar book called “Analisi Grammaticale della Lingua Italiana” or “Grammatical Analysis of Italian Language” by Antonia Shoraka. The major focus of the present book was to introduce the sophomores' grammatical analysis of Italian language. Regarding the proposed criteria by the Council for Reviewing Books and Texts on Humanities, areas of strength and weak points in terms of form and content were presented. Furthermore, a series of suggestions was proposed to ameliorate both the quality and the content of the book for future printing.

Keywords: Italian language, Grammar, Grammatical analysis, Review.

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی

¹ E-mail: mihandoust2001@yahoo.com